

Könyvtár-informatikai képzés a Kossuth Lajos Tudományegyetemen*

Stratégiai célok, fejlesztési lehetőségek

Boda István – Juhász István

Bevezetés

A Kossuth Lajos Tudományegyetem informatikus könyvtáros szakán 1989 óta folyik egyetemi szintű képzés. A képzési dokumentumokban megfogalmazott cél olyan szakemberek képzése, akik

- ♦ elsajátítják a könyvtártudomány korszerű elméleti ismereteit és képesek azok gyakorlati alkalmazására;
- ♦ alkalmasak a gazdasági, politikai, igazgatási, kulturális, tudományos és más területeken jelentkező tájékoztatási igények kielégítésére;
- ♦ egy másik szak elvégzésével szerzett szaktudás birtokában képesek szaktájékoztatási feladatokat ellátni és ehhez kapcsolódó információs szolgáltatásokat nyújtani;
- ♦ képesek számítógépes rendszerfejlesztési feladatok elvégzésére¹.

A továbbiakban – elsősorban a képzés könyvtár-informatikai elemeire helyezve a hangsúlyt – megvizsgáljuk, hogyan realizálhatók a fenti képzési célok a jelenlegi társadalmi körülmények között, és olyan trendeket próbálunk megfogalmazni, amelyek az informatikus könyvtáros képzés hosszú távú, stratégiai céljainak alapját képezhetik, összhangban az elfogadott, illetve kidolgozás alatt álló Nemzeti Alaptantervvel (NAT)² és Nemzeti Informatikai Stratégiával (NIS)³.**

A könyvtár-informatikai képzés az egyetemi szintű, informatikai tárgyú képzés kiemelkedően fejlődő területei közé tartozik és célunk, hogy ezt a dinamikáját hosszú távon is megőrizze. Ennek érdekében

- kapcsolatot tartunk a képzés eredményeit közvetlenül hasznosító, a végzett diplomásokat alkalmazó könyvtárakkal és egyéb intézményekkel;

---

* Az előadás az *Informatika a felsőoktatásban '96 - Networkshop '96* c. konferencián (Debrecen, 1996. aug. 27-30.) hangzott el. Megjelent a konferencia előadásait tartalmazó kiadvány 1. kötetében. (A szerk.)

** A hazai könyvtári rendszer fejlesztési stratégiája az anyag elkészítésének időpontjában még nem ismert, de reméljük, hogy következtetéseink evvel összhangban lesznek. (B. I. - J. I.)

- kapcsolatot tartunk a végzett, illetve a posztgraduális formában az informatikus könyvtáros szakot jelenleg végző nappali és levelező hallgatókkal;
- folyamatos erőfeszítéseket teszünk további belföldi és külföldi, intézményi szintű és személyes kapcsolatok kiépítésére is.

A felhasználói és szakmai környezet elemzésével nyert információkat a képzés *stratégiai céljainak* megfogalmazása során hasznosíthatjuk. Az alábbiakban tézisszerűen megfogalmazzuk a képzés hosszú távú, stratégiai céljait, majd részletesen indokoljuk szükségességüket. A stratégiai célok képezhetik az alapját a szak tudatos, koncepciózus fejlesztésének, és egyben lehetőséget adnak az alkalmazkodásra a változó körülményekhez. Ez márcsak azért is létkérdés számunkra, mert manapság többnyire kedvezőtlen változások történnek a könyvtárügy és a vele szoros kapcsolatban álló könyvtárosképzés területén. A könyvtárak és a (felső)oktatás jelenlegi sanyarú helyzete olyan kitörési pontok keresését veti fel, amely mind a képzésben, mind a képzés eredményeit hasznosító könyvtári szférában potenciális megoldást jelenthetnek. A szak jelenlegi profilkja lehetőséget ad a szűkebb értelemben vett könyvtár-informatikán túl olyan általános ismeretek átadására is, amelyek egy új képzési szakirány, az *információ-menedzsment* felé mutatnak. Véleményünk szerint ez alkalmas lehet arra, hogy átívelje a jelenlegi rövid távú, szűk látókörű, restriktív könyvtár- és oktatáspolitikát és a jövőbeli, információs társadalom sürgető és jelenleg jórészt kielégítetlen igényei között tátongó űrt.

Tézisek

A képzés *stratégiai céljai*, a szakmai ismeretekre alapozva a jelenlegi társadalmi-gazdasági körülmények között:

1. A hallgatók felkészítése a piaci körülményekhez való alkalmazkodásra, ezen belül
  - 1.1 keresett (pl. üzleti, közhasznú és oktatási, képzési, illetve tudományos) információk és információforrások gyűjtésére, előállítására, feldolgozására és szolgálta-

tására, beleértve ez utóbbiba a hagyományos értelemben vett tájékoztatást is;

- 1.2 a korszerű információforrások és technológiák használatára és az alkalmazásukhoz szükséges környezet kialakítására. Az alábbi technológiákat tartjuk stratégiai jelentőségűeknek:

- adat- és szövegfeldolgozás, szöveg- és kiadványszerkesztés, információprezentálás;
- adatbázisok használata és saját adatbázisok fejlesztése;
- számítógépes hálózatok, multimédia, illetve hipermédia könyvtári alkalmazása és ilyen jellegű dokumentumok kifejlesztése.

2. A gyakorlatban közvetlenül alkalmazható módszerek, technológiák átadása

- 2.1 az információs rendszerek kialakítása, illetve az információ-menedzsment területén;
- 2.2 az intézményi projektek menedzselése (megtervezése, beindítása, követése és értékelése) területén.

A tézisek részletes kifejtése

A hagyományos értelemben vett *tájékoztatás* a könyvtárosok egyik alaptevékenysége, amelyre az informatikus könyvtáros képzésben különösen nagy súlyt fektetünk. Az informatikában jelenleg robbanásszerű változások mennek végbe. Egyre általánosabb a hozzáférés a nemzetközi számítógépes világhálózathoz, az Internethez és a rajta tárolt hatalmas mennyiségű, többnyire ingyenes információhoz. Az optikai adattároló lemezek és a működtetésükhöz szükséges hardver árának drámai csökkenésével CD-ROM-on egyre nagyobb számban juthatunk hozzá komplett információforrásokhoz, és várhatóan ezeknek az ára tovább fog csökkenni a vásárlások volumenének növekedésével. Mindezek egyre inkább az információk közötti eligazodás képességét, a megfelelő információ kiválasztását, ellenőrzését és áttekinthető formára hozását helyezik előtérbe az információk fáradságos megkeresése helyett. Az informatikai kultúra fejlődésével ráadásul a korábban könyvtárosok által végzett információkereső tevékenység nagy ré-

szét maguk az olvasók, a könyvtár használói fogják elvégezni, a könyvtárosok feladata inkább a feltételek biztosítása, a lehetőségek ajánlása és a felhasználói információkereső tevékenység segítése lesz. Ez utóbbi az olvasók számára nyújtott technikai („súgó”) segítség mellett a közérdeklődésre számot tartó, felhasználói igényként jelentkező témák kidolgozását jelenti, célszerűen az olvasók számára hozzáférhető, elektronikus formában. A hagyományos bibliográfiákat pl. hipertext (HTML) formában elkészítve és felrakva a hálózatra („web”-re) nyilván sokkal több ember fogja használni őket, mint a hagyományos bibliográfiákat, és karbantartásuk, aktualizálásuk is egyszerűbb lesz. Míg a tájékoztatási munka itt részletezett vetületei, mint könyvtári alaptevékenységek remélhetőleg ingyenesek lesznek a jövőben is, addig a hagyományos értelemben vett tájékoztatásra, egyedi kérések kiszolgálására valószínűleg ritkábban lesz szükség, és azok veszik majd igénybe, akik meg tudják fizetni egy diplomás szakember több napos munkáját és a rendszer működésének költségeit.

A térítéses könyvtári szolgáltatások meghatározásakor figyelembe kell vennünk azt is, hogy a számítógépes hálózatokon keresztül hozzáférhető információk egy része nem ingyenes. Gondoljunk csak a nagy *számítógépes adatszolgáltató központokra*, pl. a Dialogra, amely (mint ma már szinte minden korszerű információszolgáltató) Interneten is hozzáférhető. Az ilyen jellegű információforrásokat magánszemélyek csak nagyon ritkán veszik igénybe. Nagyobb vállalatok számára ugyan a drága, gyors és értékes információ nyilván megtérül, de ők valószínűleg saját informatikai szakembert fognak alkalmazni, és közvetlenül lekérni a szükséges információt a vállalati Internet vonalon keresztül. Azonban, bár a könyvtárakban ilyen jellegű információszolgáltatásra a fentiek értelmében ritkán lesz szükség, és a vállalati információközvetítő állások száma is meglehetősen korlátozott, hallgatóinkat mégis érdemes felkészítenünk ennek a szerepnek az ellátására is. Egyrészt azért, mert ha ritkán is, de mégis szükség lehet az ilyen szolgáltatásokra és az Internet hozzáféréssel ez a lehetőség különösebb fáradság, illetve anyagi ráfordítás nélkül is realizálható; másrészt pedig a számítógépes adatbázis-szolgáltató központok, mint nyereséges tevékenységet folytató (azaz gazdag) intéz-

mények, kiváló példái a jól szervezett, hatékony számítógépes könyvtári rendszereknek. (Tanulmányos pl. a Dialogot egy magyar, Telneten hozzáférhető számítógépes könyvtári rendszerrel összehasonlíthatni.) Az elsősorban angol nyelvű hálózati információforrások használatának beillesztése a képzésbe azonban még egy súlyos problémát vet fel, ti. az információközvetítő nyelvi alkalmasságának kérdését. Jelenleg erőfeszítéseket teszünk arra, hogy a nem angol szakos informatikus könyvtáros hallgatók számára az információk túlnyomórészt angol nyelven való hozzáférhetősege miatti szakadékot áthidaljuk angol szaknyelvi speciálkollégiumok indításával.

A könyvtáraknak szembe kell nézniük azzal, hogy a máshol előállított, többnyire elég drága információk szolgáltatása általában nem, vagy csak igen kismértékben nyereséges. Ezzel szemben az *információk előállítása*, saját adat-, illetve tudásbázisok fejlesztése és az összegyűjtött információ feldolgozása, majd szolgáltatása sokkal nyereségesebb tevékenység. A nagy igény olcsó, gyors és könnyen hozzáférhető információkra szűk fizetőképes kereslet mellett valószínűleg előbb-utóbb erre kényszeríti majd a könyvtárakat a hagyományos szolgáltatások mellett. Ekkor nagy szükség lesz a megfelelően felkészített, képzett munkatársakra. Nemzeti könyvtár-informatikai stratégiai célként kell(ene) kezelnünk, hogy az információk az országos (nemzetközi) hálózaton bárki számára, ingyenesen hozzáférhetőek legyenek; viszont pl. CD-ROM-on előállítva őket már nyereséges bevételi forrást jelenthetnek a könyvtárak számára. Ez utóbbi azzal az előnnyel is járna, hogy az információ – relatíve nagyon olcsón – olyan helyekre is eljuthatna, ahol még nincs Internet hozzáférés. A fenti célok megvalósításához az alapvető számítógépes és hálózati felhasználói ismeretek mellett speciális számítógépes ismeretek is szükségesek: ismerni kell a multi- és hipermedia hardver és szoftver feltételeit, és célszerű ismerni a hipermedia dokumentumok előállításához szükséges szerzői rendszereket, valamint leíró formátumokat. Az informatikus könyvtáros képzés során a szükséges ismeretek megszerezhetők speciálkollégiumi formában.

Nem elhanyagolható vonatkozása a fentieknek a saját intézmény, a könyvtári menedzsment számára végzett információgyűjtés és -elemzés

sem pl. kitérés pontok (lehetséges szolgáltatások, illetve piacképes termékek) kereséséhez vagy adott szolgáltatás felhasználói piacának felméréséhez. A megfelelő *marketing* ismereteket a képzés során a „Menedzsment” tárgy keretében sajátíthatják el a hallgatók.

A hagyományos szolgáltatások iránti igény erősödése valószínűleg az *oktatással* összefüggő területeken várható. A trendet a könyvek, tankönyvek, jegyzetek árának emelkedése és nehéz hozzáférhetősége, az oktatási és könyvtári rendszerből folyamatosan (tendenciózusan) kivont pénzüsszegek, valamint az oktatáspolitikai változása, a NAT-ban deklarált elvek támasztják alá. Utóbbi külön is deklarálja az informatikai ismeretek részeként a könyvtárhasználatot, kiemelve az iskolai könyvtár fontosságát és az önálló tanulási munka és módszertan kialakításának szükségességét. Az érdeklődő tanárszakos hallgatók számára ezért speciális iskolakönyvtárosi ismeretek megszerzését is lehetővé tesszük. Célszerű az (iskolai) könyvtárakban végzett szakmai munka mellett a könyvtárak és az oktatási intézmények, illetve szervezetek kapcsolatát más téren is erősíteni, amire a végzett diplomások a leghivatottabbak. Ki szeretnénk emelni a *távoktatásban* rejlő lehetőségeket: a könyvtárak megfelelő fejlesztés után ideális helyek lehetnek helyi távoktatási központok kialakítására, a végzett kvalifikált szakemberek pedig tarthatnak konzultációkat, illetve tutori tevékenységet végezhetnek. Talán megfogalmazhatjuk azt a sejtésünket is, hogy a jövőben az információ tárolására és visszakeresésére szakosodott könyvtárak, és az információ átadására szakosodott oktatási intézmények között fokozatosan elmosódnak majd a határok.

Néhány szóban foglalkoznunk kell azzal, hogy az „*információs társadalom*”, mint össztársadalmi stratégiai cél (NIS) milyen következményekkel jár az informatikus könyvtáros képzés szempontjából. Az információrobbanásról (Internet, CR-ROM) és hatásairól már beszéltünk. Az „*információs társadalomhoz*” való közeledés alapfeltétele az információk nyilvánosság tétele, a megfelelő információkhoz való hozzáférés lehetőségének biztosítása bárki számára; erre ideális keretet nyújthatnak a könyvtárak, és a nyilvános könyvtári rendszerben (hálózatban) kialakított információs infrastruktúra. Az „*információs társadalom*” hatékony működésének egyik legfőbb aka-

dála viszont a szükséges információ megtalálása és érthető, áttekinthető formára hozása (azaz feldolgozása és bemutatása, prezentálása) a nagyközönség számára a ránk zúduló hatalmas információtömegből. Gondoljunk arra, mi történe, ha a nap mint nap elhangzó, légből kapott, illetve pontatlan kijelentéseket („*csúsztatásokat*”) mindenki azonnal összevethetné a tényekkel – és mekkora szükség lenne erre, ha célunk a képviseleti demokrácia helyett az információs társadalom egyik alappilléreinek, a részvételi demokráciának az elérése! Hasonlóan fontos a közérdekű információk naprakész eljuttatása az érintettekhez, a közhasznú információkhoz való hozzájutás is – és sorolhatnánk tovább. A felmerülő feladatok elvégzéséhez szükséges technikai eszközök használata már önmagában is kvalifikált szakembereket igényel, a megfelelő információk gyűjtése, előállítása, szervezése, illetve kiválasztása, visszakeresése és feldolgozása pedig olyan szakembereket, akik az informatikai képzettség mellett megfelelő tájékoztatási, szöveg- és adatfeldolgozási ismeretekkel és gyakorlattal is rendelkeznek. A tájékoztatási és a szövegfeldolgozási ismeretek az alapképzés részét alkotják, míg a szükséges adatfeldolgozási ismeretek megszerzésére külön speciálkollégium beindítását tervezzük „*Irodai informatika*” címmel, amely az adatok statisztikai feldolgozását, pl. grafikonok, táblázatok készítését és az információk bemutatását, megfelelő tálalását („*prezentáció*”) is magában foglalja.

A sikeres, hatékony könyvtár-informatikai tevékenység alapfeltétele a megfelelő *könyvtári infrastruktúra* megléte. Fontos, hogy egy készen kapott, már kialakított környezetben a végzett hallgatók pontosan tudják, mire lenne még szükség, milyen kisebb-nagyobb változtatásokat, fejlesztéseket javasoljanak a meglévő infrastruktúra hatékony kihasználásához. A környezet kialakítása több elemből áll: magában foglalja a szűkebb értelemben vett hardver környezet kialakítását; a megfelelő programok (szoftver) és dokumentációk beszerzését; a rendszer hangolását, azaz megfelelő konfigurálását, illetve beállítását; és végül, de nem utolsósorban egy felhasználóbarát környezet kialakítását és a rendszer rendeltetés-szerű használatát. Szükséges tehát a robbanásszerűen bővülő, illetve szinte naponta változó számítástechnikai piac és a mögötte húzódo-

szakmai háttér ismerete, amely egyébként piacutatási gyakorlatnak is kiváló. Emellett a hallgatókat minél több alkalmazói szoftver használatával meg kell ismertetni, hogy legyen összehasonlítási alapjuk és pontos képük alakuljon ki arról, milyen elvárások támaszthatók egy adott alkalmazási kör programjaival szemben. Így biztonnággal el tudják majd dönteni, mire jó a meglévő hardver, mikor jó egy szoftver és mikor csapnivaló, meddig fogadható el egy rendszer és mikor kell új után nézni.

Itt még egy fontos trendre kell felhívunk a figyelmet. A személyi számítógépek megjelenésével egy új információfajta hatolt be a hagyományosan megszokott információfajta közé és fejlődik azóta is hihetetlen mértékben: a *számítógépes programokra* gondolunk. Érdekes módon a könyvtárak a mai napig nem figyeltek fel ennek az információtípusnak az archiválására; pedig ez ugyanolyan kincse az emberi kultúrának, mint a „hagyományos” szellemi termékek (irodalom, tudomány, művészi alkotások stb.). A egyes hardver konfigurációk elavulásával, majd megszűnésével pedig ezek az alkotások is könnyen feledésbe merülhetnek, ami hasonló veszteséget jelent, mint egy értékes könyv elvesztése. Vagyis, előbb-utóbb ki kell emelni a szoftvert is a szűk látókörű üzleti megfontolások köréből és meg kell őket őrizni az utókor számára. Erre valószínűleg a legalkalmasabbnak a forrásprogramok lehetnek, de a jelenleg hozzáférhető konfigurációk esetén érdemes a szoftverek futtatható verzióit is hozzáférhetővé tenni a könyvtárhasználók számára. Az, hogy a szoftverben ma nagy anyagi haszon (profit) van, nem indokolja hátrányosan megkülönböztetett kezelését könyvtári szempontból a többi információfajtaéhoz képest (legfeljebb érthetővé teszi ...). A trend „beindulását” az Interneten és CD-ROM-okon hozzáférhető hatalmas shareware (és freeware) gyűjtemények igazolják. Képzelnünk el a közeljövőben egy olvasói kérdést: milyen programot tud javasolni a képernyőn megjelenő karakterek pl. szabványostól eltérő definiálására és megfelelő kinyomtatására? Az ilyen és ehhez hasonló kérdések megválaszolására, illetve általában a programgyűjtemények könyvtári feldolgozására csak azok a könyvtárosok lehetnek képesek, akik a programozáshoz is értenek. Többek között ez is alátámasztja a szakon folyó programozási kurzusok létjogosultságát

és alapvető fontosságát az informatikus könyvtáros szak oktatásában.

A hatékonyan működő infrastrukturális háttér kialakítása és fejlesztése elképzelhetetlen megfelelő szintű *(rendszer)szervezési tevékenység* nélkül. A képzés egyik alapvető célja, hogy a végzett könyvtár-informatikusok aktívan vegyenek részt a munkahelyi információs rendszer, valamint (pl. tanácsadóként) más intézmények információs rendszerének kialakításában, illetve a rendelkezésre álló információk hatékony felhasználásának megszervezésében. Ez tartalmazza az információs rendszer logikai és fizikai megtervezését, a megfelelő szervezet kialakítását, valamint az információs rendszer kiválasztását, beüzemelését, hatékony használatát és karbantartását. A fentiekben ma óriási hiányosságok tapasztalhatók mind a kis, mind a nagykönyvtárak esetében (de valószínűleg más intézmények sem jelentenek kivételt). A potenciális munkavállalási lehetőségek miatt nem szabad az információs rendszerekre vonatkozó ismereteket pusztán a könyvtári információs rendszerekre szűkíteni, már csak azért sem, mert maguk a könyvtárak is rákényszerülnek a hagyományostól eltérő, de piacépes információs szolgáltatások és technológiák vállalására⁴.

Bár az intézmények hatékony működésének egyik legfontosabb eleme a szervezettség, a konkrét szervezési célok kijelölése nem a szervezők, hanem a *menedzsment* feladata. Ehhez stratégiai, hosszú távú és taktikai, rövid távú tervezésre van szükség, majd az így kijelölt célok feltételeinek meghatározására, a végrehajtás és a felmerülő költségek időbeli ütemezésére, valamint folyamatos követésére: intézményi szintű *projektek menedzselésére*. Ennek viszont alapfeltétele a megfelelő intézményi szintű *információ-menedzsment*, mivel a projektek menedzselése meglehetősen információigényes tevékenység; a projekt menedzsment alkalmazása előbb-utóbb felveti egy komplex vezetői információs rendszer (MIS) kifejlesztését is. Bár külföldi példák bizonyítják a projekt menedzsment módszereinek eredményességét az intézményi szintű projektek megtervezésén és követésén túl a könyvtár-informatikai oktatásban is⁵, nálunk eddig az érdeklődő informatikus könyvtáros hallgatók csak külföldi szakemberek által tartott néhány napos, intenzív kurzusokon ismerkedhettek meg

a projekt menedzsment alapjaival⁶. A magyar könyvtárakban pedig szinte alig ismerik a hatékony projektvezetésben rejlő óriási lehetőségeket, amelyek lehetővé teszik az intézmény előtt álló rövid- és hosszú távú feladatok áttekintését, a szükséges személyi feltételek meghatározását, a feladatok költségvonzatainak megtervezését és a személyi, anyagi erőforrások felhasználásának követését. Pedig a projekt menedzsment alapelveit szinte mindenki természetesnek, magától értetődőnek fogadja el; ti. ha már teszünk valamit, azt tervszerűen, tudatosan tegyük. Nagy szükség lenne rá, hogy a végzett könyvtár-informatikusok meghonosítsák Magyarországon is ennek a máshol már bevált technológiának az alkalmazását; talán a könyvtárakon keresztül más olyan területekre is eljut, ahol szükség lenne rá. Ez újra kiemeli a változó társadalmi környezetben a könyvtárak egy lehetséges stratégiai funkcióját; i.m. az információ menedzsment és a projekt menedzsment módszereinek meghonosítására gondolunk nem csak könyvtári területeken. A projekt menedzsment kiforrott elméleti háttere, gazdag, magyarul is hozzáférhető irodalma mellett egyébként kiváló és hozzáférhető szoftver kínálat is segíti a módszerek tanítását és gyakorlati alkalmazását (pl. MS Project).

Véggkövetkeztetések

A rendkívül gyorsan változó igények és elvárások követésére és az új területek a képzés rendszerébe való rugalmas beépítésére szolgál a (kötelezően választható) speciálkollégiumok rendszere. (Kredit rendszerben ez mindössze annyit jelent, hogy az egyes speciálkollégiumok nem előfeltételei a diploma megszerzéséhez szükséges alaptárgyaknak, illetve szigorlatoknak.) Az oktatás hatékonyságának javítására tervezzük távoktatási módszerek alkalmazását. Alapvető fontosságúnak tartjuk a képzés komplex információs rendszerének kidolgozását, amely egyébként is beleillik a szak profiljába és a hallgatók számára mintaként szolgálhat; valamint a szükséges szoftver saját (freeware jellegű, pl. a diákok bevonásával történő) fejlesztés esetén „el is vihető”. A minőségelvű vezetést a hallgatók és

oktatók közötti rendszeres konzultációval kívánjuk elősegíteni. Erre kiválóan alkalmas az egyetem belső információs hálózata, pl. az Internet levelező listáinak mintájára.

Az elmondottak alátámasztására és illusztrálására az alábbiakban felsoroljuk az informatikus könyvtáros szak tárgyait (1. 2. 3. pontok), és utána felvázoljuk egy lehetséges képzési információs „tudásbázis” főbb elemeit (4. pont).

Az informatikus könyvtáros szak tárgyai:

1. *Informatikai tárgyak:*

1.1 Matematikai alapvetés; informatika; programozás alapjai; programnyelvek; adatbázis-kezelés

1.2 A rendszerszervezés alapjai

1.3 Kiegészítő tárgyak (pl. speciálkollégiumokon történő feldolgozáshoz): szövegszerkesztés, kiadványszerkesztés, WORD; operációs rendszerek, UNIX; számítógép hálózatok; az Internet használata; multimédia, hipertext, hipermedia; táblázatkezelők, döntéselőkészítő rendszerek, prezentációs szoftverek, irodai informatika, MS OFFICE; adatok statisztikai kiértékelése, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences); szakértői rendszerek; számítógépes nyelvészet; térinformatika; a könyvtár-informatikai szaknyelv alapjai egy választott idegen nyelven, pl. angolul.

2. *Könyvtári tárgyak:*

2.1 Bevezetés; kommunikációelmélet; művelődésszociológia; könyvtártörténet; könyvtár-tan; dokumentumleírás; osztályozás

2.2 Szövegfeldolgozás; tájékoztatás; információs rendszerek

2.3 Speciális ismeretek (pl. speciálkollégiumokon történő feldolgozáshoz): könyvtártípusok; könyvtárvezetés; tudomány- és bibliometria; információforrások (a műszaki és természettudományok, társadalomtudományok, a gazdasági élet, az irodalom és művészetek területén); gazdasági, üzleti információk szolgáltatása; közhasznú (közösségi) információk szolgáltatása; speciális gyűjtemények (pl. régi könyvek, kéziratok, irattárak, médiatárak, helyismeret, gyermekkönyvtár, virtuális/elektronikus könyvtárak, hálózati információforrások, CD-ROM katalógusok, shareware programgyűjtemények); szociális mun-

ka a könyvtárban; olvasáskutatás; könyv- és lapkiadás.

3. *Integratív tárgyak*, amelyek hidat képeznek az informatikai, könyvtári és egyéb (közgazdasági, jogi stb.) területek között:

3.1 Stratégiai tervezés, marketing, TQM, humán erőforrás- és önmenedzsment (menedzsment)

3.2 A könyvtári szervezet kialakítása és működtetése; információ-menedzsment, projekt menedzsment (rendszerfejlesztés)

3.3 Speciális ismeretek pl. kiegészítő („értelmisségképző”) tárgyak keretében, áthallgatással vagy speciálkollégiumokon történő feldolgozáshoz: politikai, gazdasági, számviteli, jogi, vállalkozói, adózási, távoktatási alapismeretek.

4. *„Tudásbázis” kialakítása.* Az elméleti és gyakorlati ismeretek megszerzésének elősegítésére, a hallgatók önálló tanulási, kutatási és feladatmegoldási tevékenységének támogatására érdemes kialakítani a képzés komplex információs rendszerének részeként a szak „tudásbázisát”. Ez részint hagyományos dokumentumokat (pl. könyvek, folyóiratok, fénymásolatok), részint pedig (preferáltan) számítógépes adathordozókon megjelenő anyagokat tartalmazhatna egységes rendszerben a következőképpen:

4.1 A felkészüléssel és a szerzett tudás értékelésével kapcsolatos dokumentumok („irodalom”): tananyagok, óravázlatok(!), szöveggyűjtemények, jegyzetek, cikkek, könyvek; gyakorló feladatok; tesztek; önellenőrző kérdések; zárthelyi feladatok; vizsgakérdések; szigorlati témák; államvizsga területek

4.2 A könyvtári gyakorlat előkészítésével kapcsolatos dokumentumok: konkrét könyvtári rendszerek leírása; esettanulmányok; könyvtári gyakorlatok tervei és ütemezése; korábbi könyvtári gyakorlatok értékelése, beszámoló

4.3 Önállóan kidolgozható témák: szemináriumi témák; tudományos diákköri témák; szakdolgozati témák; a jövőben remélhetőleg doktori (PhD) témák is lesznek

4.4 Az informatikus könyvtáros képzés dokumentumai: oktatási tematikák helyben és más oktatási intézményekben, hazai és külföldi vonatkozásban; kötelező és ajánlott irodalom; adott területek bibliográfiái; a külföldi részképzés területei; pályázati lehetőségek.

Hivatkozások

A szerzők köszönetet mondanak a debreceni informatikus könyvtáros képzés alapítóinak, *dr. Béneyi Miklós* egyetemi docensnek és *dr. Bazsa György* egyetemi tanárnak a dolgozat elkészítéséhez nyújtott segítségükért, és *dr. Szabó József* tanszékvezető egyetemi docensnek hasznos tanácsaiért.

1. JUHÁSZ István: Informatikus könyvtáros képzés a KLTE-n. In: Informatikai alkalmazások '95. Hol tartunk ma? - A Neumann János Számítógéptudományi Társaság VI. Országos Kongresszusa (Siófok, 1995. május 28-31.)
2. NAT, Nemzeti Alaptanterv. Bp., Művelődési és Közoktatási Minisztérium, 1995.
3. Tanulmány. Készítette a Nemzeti Informatikai Stratégia Előkészítő Bizottsága. [Kézirat. 1995. december.]
4. KAYE, D.: A könyvtári és információs menedzsment irányzatai és főbb kérdései Nagy-Britanniában. In: Könyvtári menedzsment és marketing szimpózium. - Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 1993. szeptember 28-29.
5. KAYE, D. - MIKULÁS G.: Stratégiai menedzsment-projektmunkák a Manchesteri Egyetem Könyvtár és Információ Tanszékén. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1995. 5-6.sz.
6. MACLACHLAN, L.: Project management techniques for librarians and information specialists. In: 5th European Business Information Conference. - National Széchényi Library, Budapest, 21st March, 1995.

Az IFLA következő konferenciáját és tisztújító közgyűlését 1997- augusztus 31. és szeptember 5. között Koppenhágában rendezik meg II. Margit dán királynő védnöksége alatt.

Az IFLA ebben az évben ünnepli fennállásának 70. évfordulóját. 70 év alatt a kezdeti 15-ről 141-re nőtt a tagországok száma, a szövetség a világ minden tájáról több mint 1400 tagot számlál. Tevékenységét 8 divízió, 33 szekció és 12 keresztal, illetve 5 magprogram keretében folytatja.

Az ünnepi konferencia fő témája: „Könyvtárak és információ a humán fejlődésért”, amelyhez altémák kapcsolódnak:

Az információ központja:

- a könyvtárak és az információ az oktatásért,
- a könyvtárak áthidalják az információs szakadékokat;
- a könyvtárak és a tudáshoz való jog, illetve a demokratikus fejlődés.

A kultúra központja:

- a könyvtárak és a kulturális prioritások;
- a könyvtárak segítik a művészetekhez és a művészeti kezdeményezésekhez való hozzáférést;
- a könyvtárak mint a „világ emlékezete”.

A tervek szerint több mint 150 előadás hangzik majd el, amelyek szövegét 1997. jún. 15-ig kell beküldeni a szervezőbizottságnak.

A konferenciát sok satellite tanácskozás, prekonferencia és fél- vagy egésznapos értekezletek kísérik, amelyek közül többet nem Dániában, hanem a környező országokban rendeznek. Néhányat ízelítőül felsorolunk:

- Információs technológiák és könyvtári szolgáltatások a vakok és gyengénlátók számára (aug. 27-29, Koege, Dánia)
- 5. nemzetközi könyvtárközi kölcsönzési és dokumentumszolgáltatási konferencia „Forrásmegosztás: lehetőségek és akadályok” címmel (aug. 24-29, Arhus, Dánia)
- 3. nemzetközi konferencia a folyamatos szakmai képzésről „Humán fejlődés: kompetenciák a 21. századra” (aug. 27-29, Koppenhága, Dánia)
- Az intelligens könyvtárépület (aug. 24-29., Hága, Hollandia)
- Teljesítménymérés és minőségelvű vezetés a közművelődési könyvtárakban (aug. 25-28., Berlin, Németország)
- A gyermekek nevelése és az ifjúságnak nyújtott könyvtári szolgáltatások (aug. 26-28., Hamburg, Németország)
- Könyvtári szolgálat soknemzetiségű népesség számára (aug. 26-28., Arhus, Dánia)
- Parlamenti könyvtárak az északi országokban: a regionális együttműködés 75 éve (aug. 27-28., Stockholm, Svédország)
- Nyilvános hozzáférés a hivatalos statisztikai adatokhoz (aug. 29., Koppenhága, Dánia)
- A művészeti könyvtárak mint kulturális és információs központok (aug. 30, Koppenhága, Dánia)
- Az egyetemi kampuszok könyvtárainak tervezése, beleértve a fizikai lehetőségeket és a virtuális könyvtár funkcióit (aug. 28-29, Helsinki, Finnország)

A dán rendezők kiállítást, gazdag kulturális programot és kirándulásokat is szerveznek az érdeklődők számára. (IFLA Express, 1997 Jan.)

Testvérkönyvtári rendszer szervezését kezdte meg az IFLA 1996-ban, az UAP program keretében. A pekingi konferencián már az adatbázis felállításáról és működéséről számoltak be. A nemzetközi adatbázisban nyilvántartásba veszik a partnerkereső könyvtárakat, amelyek röviden ismertetik saját intézményüket, s közlik, mit tudnak nyújtani leendő testvérkönyvtárak számára és miben várnak tőle segítséget. Elsősorban olyan adatokat adnak meg, amelyek a kapcsolatfelvételt segítik: személycsere-lehetőségek, javaslatok a kiadványcserére, közös továbbképzésre és kutatásokra. Az adatbázis nem áll a könyvtárak rendelkezésére; a beküldött adatok alapján az IFLA UAP Office keres számukra megfelelő partnert. Az iroda szerepe a megfelelő könyvtár kiválasztására és az első kapcsolatfelvételhez szükséges adatok megadására korlátozódik, a kapcsolat felvétele és ápolása más az érdekelt könyvtárak dolga. Az adatbázisba való bejelentkezéshez és a partnerkereséshez szükséges kérdőívet és részletesebb felvilágosítást az alábbi címen lehet igényelni: Sara Gould, IFLA Office for UAP and International Lending, c/o The British Library, Boston Spa, Wetherby, West Yorkshire, LS23 7BQ, UK. - Telefon: +44 1937 546254. - Fax: +44 1937 566478. - E-mail: ifla@bl.uk (Interlending and Document Supply, 1996. 4.no.; Newsletter of the IFLA UAP Core Programme, 1996. no.22.)

Az IFLA Statisztikai Szekciója *Directory of Library Statistics Agencies* címmel kézikönyvet készül kiadni a könyvtárstatisztikát gondozó szervezetekről. A 166 ország 300 szervezetét tartalmazó adatbázis az IFLANET-en lesz elérhető, ahol minden résztvevő ellenőrizheti és módosíthatja adatait. Az adatbázis karbantartását is ezen az úton kívánják megoldani, de a kézikönyv nyomtatott változatban is elkészül. (Newsletter / IFLA Section on Statistics, 1997 Feb.)

Új munkacsoportot alakított az IFLA

Az IFLA folytatja az egységesített besorolási adatok tárainak, az authority fájlok nemzetközi elérhetősége és az ISADN (International Standard Authority Number – Nemzetközi Szabványos Authority Szám) bevezetése érdekében elkezdett munkát.

Az 1995 októberében, Szentpéterváron tartott nemzetközi konferencián merült fel az ISADN kidolgozásának szükségessége, majd egy hónappal később Prágában megerősítették, hogy a közép- és kelet-európai könyvtárak hiányolják az authority-szabványokat, amelyek nélkül nehéz a bibliográfiai rekordok cseréje. A résztvevők sürgették az IFLA UBCIM Program vezetőit, hogy mielőbb indítsanak programot egy nemzetközi authority adatbázis-rendszer kiépítésére. 1996. május 3-án a British Library-ben került sor arra a szakértői tanácskozásra,

amelyen felállították az új, öttagú munkacsoportot (Working Group on International Authority Control - ICA) az authority rekord és az ISADN iránti minimális követelmények kidolgozására. Első feladatuk az volt, hogy összegyűjtsék a személynevek, a testületi nevek, a konferencianevek és az egységesített címek authority rekordjaihoz nélkülözhetetlen adatelemeket. (Nem foglalkoznak a sorozatokkal, a tárgyszavakkal és az osztályozással.) A csoport azonosítja az alapadatokat, megadja definíciójukat, megvizsgálja, melyek szerepelnek a más létező adatszere-formátumokban, és ajánlásokat tesznek a formátumok kiegészítésére. A munka második szakaszában foglalkoznak majd az ISADN szerkezetével és lehetséges megvalósításával.

Az ICA a pekingi IFLA-konferencia keretében rendezett tanácskozáson bemutatta az *ISAAR(CPF): International Standard Archival Authority Record for Corporate Bodies, Persons and Families* c. szabályzat első tervezetét, amely az Interneten is elérhető a <http://www.archives.ca/ica/isad.html> címen. (IFLA Journal, vol.22. 1996. no.4.)

Az IFLA Journal 1996/4. számának tartalomjegyzéke

CONTENTS

Introduction from the Chair of the Editorial Committee, Catherine F. Pinion	271	<i>From the Core Programmes</i>	
Fei Xiaotong. Libraries Oriented to the New Pluralistic and Integrated World Order	273	Twinning between Libraries: A New IFLA Objective	317
Robert Wedgeworth. A View toward Library Users	278	New IFLA Working Group on International Authority Control	318
Marianna Tax Choldin. Beginning a Conversation on Access to Information and Freedom of Expression	281	<i>Reports of Meetings</i>	
Terry D. Webb. Exploiting Online Potential: Information, National Development and Libraries	286	Joint IFLA/ICA Meeting, Beijing, China, 1 September 1996	318
Anne M. Galler. National School Library Policies: An International Survey	293	Publisher's Liaison Committee Meeting, 25 August 1996	319
Michael E.D. Koenig. Intellectual Capital and Knowledge Management	300	Internet Discussion Group Holds Meeting in Beijing, 25 August 1996	320
		Pre-Conference Seminar on Copyright Held in Tianjin, China, 21-24 August 1996	321
		CAIFE Open Forum, Beijing, 29 August 1996	322
		Conference on "Libraries and Reading in Times of Cultural Change", Vologda, Russia, 18-22 June 1996	322
IFLA NEWS		<i>From IFLA Patron Sponsors</i>	
<i>From the IFLA Secretariat</i>		Blackwells Launches Project to Provide Access to Electronic Journals	323
Beijing 1996: An Overview	303	OCLC Joins IFLA as Patron Sponsor	324
The Challenge of Change: Libraries and Economic Development: IFLA in China, August 1996	311	<i>Publications of International Relevance</i>	324
IFLA President Presents Scrolls during Beijing Conference	313	<i>Miscellaneous</i>	325
IFLA Position Paper on Copyright in the Electronic Environment	314	<i>International Calendar</i>	328
Introducing the First IFLA Paul Nauta Residential Fellow: New Staff Member at IFLA Headquarters	315		
63rd IFLA Council and General Conference, Copenhagen, 31 August - 5 September 1997	315		
1997 IFLA Conference Participation Grant from DANIDA	316		
Guust van Wesemael Literacy Prize	316		